

PERSPECTIVA DE GÈNERE A L'ÀMBIT EDUCATIU: ESPAI COEDUCATIU

Entenem la coeducació com un procés educatiu que afavoreix el desenvolupament integral de les persones amb independència del gènere en el qual estiguin socialitzades i, en conseqüència, entenem per escola coeducativa aquella en la qual s'equilibren els biaixos de gènere amb els quals l'alumnat arriba a l'aula a conseqüència del sexisme que impregna la societat; aquella en la qual s'eliminen tot tipus de desigualtats o mecanismes discriminatoris per raó de sexe, identitat i expressió de gènere, ètnia, diversitat sexual o familiar, característiques sexuals, procedència o classe social, i aquella en la qual les alumnes i els alumnes puguin desenvolupar lliurement les seves identitats en un clima d'igualtat real i sense cap tipus de condicionants o limitacions imposades de forma conscient o inconscient.

La coeducació doncs, és una eina imprescindible per a aconseguir l'equitat i la meta de la igualtat d'oportunitats de dones i homes i té com a propòsit la normalització d'un currículum lliure de biaixos de gènere, que proposa:

- a) Uns continguts acadèmics i extraacadèmics lliures de biaixos de gènere, per a evitar la perpetuació de rols i estereotips que generen qualsevol tipus de discriminació.
- b) Un llenguatge, uns espais i unes imatges inclusives.
- c) La inclusió de la genealogia de les dones, el reconeixement a la seua contribució social, científica, històrica i cultural al desenvolupament de la humanitat, la incorporació de competències d'aprenentatge i la reparació de les seves absències en el panorama cultural en totes les matèries i en tots els nivells educatius.
- d) Valorar l'àmbit reproductiu i de cures, i en l'àmbit productiu superar la segregació que produeix el mercat laboral a escala vertical i horitzontal. Això suposa les incorporacions de propostes i referents de conciliació i dels usos del temps vinculats necessàriament a principis de coresponsabilitat.
- e) Educar en valors de pau, igualtat, respecte i tolerància i llibertat dins dels principis democràtics de la convivència, com a estratègia preventiva de la violència de gènere i masclista, mitjançant activitats pràctiques on s'aprengui a comunicar-se amb respecte i acceptació de les diferències.
- f) Incorporar l'educació afectivo-sexual integral orientada al coneixement de la sexualitat, desenvolupament de les capacitats afectives i a pràctiques saludables de realització personal i relacions que eviten models de subordinació
- g) Afavorir eines per a afrontar els canvis legislatius i estratègics que es produeixen actualment en matèria d'igualtat d'oportunitats entre dones i homes.
- h) Afavorir una orientació acadèmica i professional no sexista.
- i) Incorporar l'ensenyament d'habilitats i eines per a una lectura comprensiva i crítica dels missatges audiovisuals i, en general, dels discursos i productes dels mitjans de comunicació com un treball clau per a salvar la influència d'una cultura de masses sexista i estereotipada.
- j) Impulsar mesures tendents a garantir el respecte efectiu de la diversitat d'orientacions sexuals, així com l'acceptació de les diferents expressions d'identitat de gènere que permeten superar estereotips i comportaments sexistes, discriminatoris i violents.

Identificació dels espais de desigualtat i les oportunitats en l'entorn educatiu:

- Expectatives docents
- Continguts i estructura de centre (espais formals i informals)
- Gestió de l'aula
- Jocs promoguts i prestigiats
- Espais de lleure: pati, menjador, biblioteca, espai virtual...
- Estructura i càrrega horària dels continguts
- Normativa de l'escola
- Abordatge de les violències masclistes

De forma complementària als aspectes destacats en la presentació en power point sobre cada un dels espais a analitzar en clau de gènere dintre del centre educatiu aportem algunes altres reflexions a tenir en compte:

- **Les expectatives de les figures docents i altres professionals dintre del centre educatiu:** prendre consciència de les expectatives diferenciades cap a nens i nenes amb relació als seus gustos, habilitats i capacitats, i transformar-les. No donar per descomptat que tots els infants seran heterosexuais. Al atribuir de forma més o menys conscient característiques, i que per tant expectatives de comportament diferents per nens/nois i nenes/noies estem produint biaixos de gènere i reforçant aquests estereotips socialment compartits. La persona adulta a càrrec està formant infants amb relació a suposades característiques “pròpies de cada sexe” (estereotips de gènere), com si el sexe al qual pertany el subjecte fos un indicatiu de quines són les seves febleses, les seves forteses, els seus desitjos, les seves habilitats i les seves capacitats. A més, el fet de generar expectatives en una línia determinada orientarà l'infant cap al camí “correcte” socialment, és a dir, cap allò que se n'espera, cosa que en condiona i limita el desenvolupament.
- **Ús del llenguatge i to de veu:** aquest punt és clau, ja que els infants/adolescents adquireixen els rols de gènere també a través del llenguatge al qual estiguin exposats, així cal tenir-lo en compte a l'hora d'elaborar la llista d'elements que cal avaluar quant a la interacció amb infants/adolescents. D'altra banda, no només és important què es diu (i què no), sinó com es diu. És habitual que de manera inconscient les persones educadores modifiquen el seu to de veu quan parlen a una nena (més agut, diminutius) o a un nen (més greu i superlatius). Segons els resultats de la recerca d'Anna Carreras, també són diferents les respostes que es donen a nens i nenes: “la resposta adulta envers les nenes és tranquil·litzar-les, agafar-les en braços i parlar-ne, mentre que quan la demanda ve dels nens, aquesta se sol percebre com una crida d'atenció per a l'estímul”¹. Recordem aquí el vídeo de “*la mente en pañales*” treballat a la sessió I del curs.
- **Direcció de l'atenció:** posar atenció en les oportunitats per establir un diàleg que la persona educadora concedeix a nens i a nenes, ja que aquesta interacció és clau per al desenvolupament de l'infant i per al reforç de la seva autoestima. Dedicar la mateixa atenció a nenes i nens, donar espai perquè tots els infants hi participin de la mateixa manera independentment de l'àmbit temàtic i del sexe-gènere de l'infant, establir diàlegs per diversos motius amb nenes i nens, preguntar de la mateixa manera sobre les seves opinions o els seus sentiments en situacions diferents, **animar a prendre la paraula en l'espai públic i potenciar el diàleg entre iguals** són algunes de les premisses per potenciar una interacció equitativa. Segons els resultats de la recerca d'Anna Carreras, “les nenes mostren una actitud més col·laboradora amb les educadores i educadors, fet que fa que rebin menys càstigs que els nens. Això implica, sovint, que reben menys atenció, ja que, en general, es dedica més temps a corregir actituds que a reforçar o felicitar pels avenços”.
- **Reforç positiu:** quins comportaments, emocions i actituds de nens i nenes reforcem i aplaudim? Són

¹ Carreras, Anna. Coeducar des del bressol. La construcció de les identitats de gènere a la primera infància. Reflexions en femení. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2012.

els mateixos? Té vinculació amb les expectatives de gènere? Sovint es reforça amb més entusiasme una criatura quan ha dut a terme una tasca pròpia del seu gènere, segons l'estereotip, que si n'ha dut a terme una que no ho és. Quan el reforç positiu té vinculació amb les expectatives de gènere, l'infant va aprenent que allò que està bé, és acceptat i desitjable és només el que marca l'estereotip en què aquestes es basen. Si esperem d'una nena que sigui cuidadora, neta i polida, la reforçarem positivament quan actuï com a tal, d'aquesta manera estarà rebent un missatge clar que és allò que se n'espera i, per tant, el rol que ha de desenvolupar. Si passa el mateix amb totes les nenes, la idea que es transmet és clara.

- **Grau de permissivitat:** Hi ha una tendència a permetre amb més facilitat actituds i accions estereotipades sobre el que s'espera d'una nena i d'un nen que actituds que no encaixen amb els rols i estereotips del seu gènere.
- **Justificacions estereotipades:** quin tipus d'argumentacions fem servir amb els infants/adolescents, quines explicacions i visions del món es donen? Així com parlem de la importància de revisar i tenir cura de la nostra pràctica també és molt important cuidar el discurs. Quan establim diàlegs amb els infants/adolescents s'ha de posar atenció a no reproduir estereotips, no fomentar rols a través dels arguments que fem servir, especialment quan justifiquem determinades accions o responem preguntes que ens fan.
- **Resolució de conflictes:** la manera com ensenyem a nens i nenes a resoldre els conflictes i gestionar les emocions implicades serà clau per al seu desenvolupament cognitiu i afectiu. Sovint de manera inconscient tendim a fomentar la resposta defensiva en els nens i a donar per fet la seva impulsivitat en les reaccions, conformant en el nen/adolescent el seu rol davant el conflicte. En canvi, amb les nenes es fomenten respostes conciliadores i se les anima més a demanar ajuda i a cedir.

Un altre element a tenir en compte! Varis estudis ens mostren que existeix una relació entre la proporció de nenes/noies i nens/nois que hi ha en una mateixa classe i el grau de desavantatge que es genera cap a les nenes/noies (Herrera Garbarini et al., 2006). Com menys nenes hi hagi, més gran tendeix a ser el grau de discriminació que pateixen. Malgrat estiguem parlant que nens i nenes han de poder desenvolupar la seva personalitat, les seves habilitats, els seus gustos i les seves maneres de ser independentment del gènere assignat en néixer, el fet de tenir una presència inferior de nenes/noies dins l'aula reforça aquestes dinàmiques androcèntriques i fa que prevalguin una sèrie de valors associats a la masculinitat que ja de per si prevalen a la societat. Tenir un nombre de nens i nenes tan paritari com sigui possible dins les aules i grups de treball ajudarà a equilibrar i possibilitarà que es tinguin en compte les diferents necessitats i visions.

Finalment us deixem una reflexió sobre el que és necessari per tal d'assegurar la transversalització de la perspectiva de gènere a la nostra pràctica professional:

Es fa necessària així una revisió personal de la pròpia socialització de gènere per tal de passar allò inconscient que hem anat aprenent i integrant a una consciència des de la qual poder treballar i canviar. Això es farà a partir de reflexions, formacions, intercanvis, aprenentatges i, sobretot, a partir de qüestionar tot allò que hem anat integrant i acceptant com l'"ordre natural". Prendre consciència de totes les desigualtats que hem donat per vàlides sense parar-hi atenció i pensar-hi alternatives faran la nostra tasca molt més coeducativa, no només en discurs sinó també en la pràctica.²

² Pam a Pam, Coeduquem. Quadern pedagògic per al professorat del cicle formatiu de grau superior d'educació infantil. Institut Català de les Dones

